

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 378.4.22:005.6

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-4-17>

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ ПРОГРАМ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

Г. П. ЄВСЄЄВА

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри українознавства, документознавства
та інформаційної діяльності;

П. А. ФІСУНЕНКО

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри девелопменту нерухомості,
фінансів, обліку та маркетингу;

В. А. БАБЕНКО

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства, документознавства
та інформаційної діяльності;

О. Л. ГЕРАСИМОВА

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та підприємництва,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Метою статті є вивчення проблеми підвищення конкурентоздатності системи вищої освіти України в сучасних умовах економічної глобалізації. **Методика дослідження.** Досягнення поставленої мети було здійснено завдяки використанню таких методів дослідження: аналіз ретроспективного розвитку, відстеження змін, нормативний аналіз, системний підхід, прогнозування. **Результати.** Показано, що конкурентна позиція держави залежить від вважливих факторів її інноваційного розвитку, у тому числі від запровадження новітніх технологій та міждисциплінарного підходу в системі вищої освіти, яке відображується в усіх сферах соціально-економічного життя. Тенденції до масової вищої освіти, які спостерігалися в Україні протягом останніх десятиліть (коли значна частка населення вже мала або отримувала вищу освіту) не змінили позиції країни у рейтингах країн світу з найкращими системами вищої освіти. Сучасна вища освіта України лише є віддзеркаленням тих негативних процесів, що склалися в економіці країни. Збереження експортно-сировинної спрямованості економіки та невелика кількість існуючих високотехнологічних виробництв не гарантують працевлаштування майбутнім фахівцям з вищою освітою. Державна підтримка, яку МОН України надає природничому, інженерному, технологічному напрямкам вищої освіти, як базису для розвитку реального сектора економіки країни, не дає позитивних результатів та не сприяє інноваційним процесам у вищій освіті України. З огляду на це, диспропорції у підготовці фахівців, згідно стратегічних цілей державної програми підтримки відповідних напрямків вищої освіти, можна подолати лише за умови пріоритетного розвитку та запровадження нових міждисциплінарних освітніх програм, які поєднують у собі розвиток нових здатностей у студентів та одночасно надають їм спеціалізованих знань і навичок у рамках обраної професії. Інтегровані освітні програми стають світовим трендом майбутнього, вони надають фахівцям можливості для всебічного, цілісного та більш глибокого дослідження об'єктів, розвивають навички критичного мислення. Стрімкі темпи розвитку довоєнної економіки України, особливо будівельної галузі, вимагали синхронізації проблем прогресу та ринку праці. **Практична значущість результатів дослідження.** Саме тому стала актуальною підготовка фахівців, які б повністю відповідали жорстким критеріям роботодавців. В умовах, коли все більшого значення набуває свобода і відповідальність самих студентів у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії, широке запровадження сучасних міждисциплінарних освітніх програм у ЗВО України стане запорукою від диспропорцій у розвитку вищої освіти, антикризовим засобом та основним фактором її інноваційності.

Ключові слова: вища освіта, підготовка фахівців, освітні програми, міждисциплінарність, роботодавець, девелопмент, будівельна галузь.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Завадити суттєвим диспропорціям в освіті можливо завдяки зусиллям держави, стейкхолдерів та ЗВО, які повинні докласти спільних зусиль щодо прогнозування та стратегічного планування майбутнього освітнього процесу, а також зайнятися розробкою спеціальних цілей та виконанням важливих завдань по реформуванню вищої освіти, серед яких найактуальнішим є відкриття міждисциплінарних освітніх програм у ЗВО України, що сприятимуть покращенню показників інноваційності вищої освіти та розвитку вітчизняної економіки. Автори вважають, що аналіз практичного досвіду впровадження в освітній процес міждисциплінарної програми у ЗВО будівельної галузі, є важливим кроком набуття інноваційного досвіду для подальшого розвитку вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження показали, що переважна більшість закладів вищої освіти (ЗВО) технічного спрямування (зокрема й тих, що готують спеціалістів будівельного напрямку) знаходяться у кризовому стані, що можна пояснити наступними чинниками: «...невідповідність структури підготовки поточним і перспективним потребам ринку праці» та «...незатребуваність вищої освіти за спеціальностями природничого та технічного (за винятком комп'ютерних наук) напрямків, що призводить до спотворення структури контингенту студентів та абітурієнтів за науковими напрямками» [1]. Ці невтішні висновки були взяті зі Стратегії розвитку вищої освіти України на 2021–2031 рр., їх можна підтвердити передвоєнними цифрами Глобального інноваційного індексу 2020 р., де за показником кількості випускників у галузі природничих наук і техніки Україна посіла 35-те місце, що становить 25,3% від усіх випускників вищої освіти й не відповідає перспективам інноваційного розвитку країни (для порівняння: у Німеччині цей показник складає – 35,6% (6-те місце), у Великій Британії – 26,3% (31-ше місце)) [1].

В останніх публікаціях, пов'язаних з інноваційним розвитком вищої освіти України, відзначаються існуючі диспропорції між підготовкою фахівців природничо-математичних, інженерно-технічних та економічних, юридичних напрямів (на користь останніх), що негативно впливає на інноваційний розвиток вітчизняної економіки, у тому числі й будівельної галузі: «...маємо в цілому в Україні штучно деформовану систему підготовки кадрів, яка неспроможна забезпечити людським капіталом інноваційну реструктуризацію технологічної структури національної економіки за напрямками утвердження передових технологічних укладів, а також здійснити забезпечення

фахівцями відновлювального економічного зростання в галузях промисловості, що в останні роки отримали значні інвестиційні ресурси, як-то: будівництво, гірничо-металургійний комплекс, харчова промисловість...» [2].

Взаємозв'язки інноваційного розвитку національної економіки зі сферами вищої освіти знаходяться серед тем наукових досліджень вітчизняних науковців В. Гусєва, Г. Клімової та ін. [2; 3]. Впровадженню міждисциплінарних освітніх програм, вивченню різноманітних аспектів їх функціонування присвячені дослідження й інших науковців та практиків [4]. Так, І. Шкура, Ю. Шулик, аналізуючи зарубіжний досвід упровадження міждисциплінарних освітніх програм, розглядають можливості його застосування в Україні [5]. Подальші дослідження щодо запровадження практики інтегрованих дисциплін у ЗВО України залишаються актуальними.

Система вищої освіти України є «відображенням трансформаційних процесів в економіці, постійних змін на ринку праці, запитів роботодавців та очікувань стейкхолдерів щодо підготовки нового покоління фахівців з інноваційною свідомістю. Ці зміни та трансформації обумовлюють актуальність запровадження нових міждисциплінарних освітніх програм у ЗВО України задля підготовки фахівців з професіями майбутнього» [6, с. 475].

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз проблематики запровадження міждисциплінарних освітньо-наукових програм (ОНП) на вищих рівнях освіти задля підготовки фахівців, які спроможні вирішувати комплексні проблеми в умовах невизначеності, а також забезпечувати своєю діяльністю подальший розвиток наукового знання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Умови невизначеності, на які необхідно було зважати ще у довоєнний, пандемічний період, під час військової агресії стали для розвитку економіки й ринку праці України ще більш невизначеними та непередбачуваними [6]. Стратегією розвитку вищої освіти в Україні визначено ландшафт й впливові глобальні тренди розвитку вищої освіти на 2021–2031 роки, серед інституцій та глобальних навичок майбутнього «з точки зору змісту освітніх програм світовим трендом майбутнього буде їх міждисциплінарність, що надає фахівцям можливість всебічно, цілісно та більш глибоко дослідити об'єкт, розвиває навички критичного мислення» [1]. Сучасні методики викладання на міждисциплінарних освітніх програмах направлені на зміни, які відображені на рис. 1.

Науковці-практики вказують на необхідність підготовки сучасних фахівців якраз на міждис-

циплінарних освітніх програмах: «Саме у створенні та реалізації міждисциплінарних освітніх програм та запровадженні міждисциплінарних підходів в освітньому процесі вбачаємо широкі можливості слідування <...> тенденціям розвитку вищої освіти та реалізації перспектив подальшого розвитку освітніх закладів та підвищення якості освітнього процесу. Ринок потребує унікальних фахівців, які здатні системно підійти до вирішення нестандартних, комплексних завдань, що можливе через навчання на міждисциплінарних освітніх програмах» [5, с. 16–17].

Уперше уведення міждисциплінарних освітніх (наукових) програм, спрямованих на формування унікальних наборів компетентностей випускників та створення необхідних для цього умов у закладах вищої освіти, було декларовано в Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» від 18 грудня 2019 року № 392-IX [8].

Окрім вказаного Закону у «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти» включено розділ VIII «Вимоги до створення освітніх програм підготовки за галуззю знань, двома галузями знань або групою спеціальностей (у стандартах рівня молодшого бакалавра), міждисциплінарних освітньо-наукових програм (у стандартах магістра та доктора філософії)» [9]. Міністерство освіти та науки України відзначаючи, що розвиток міждисциплінарних програм «...відкриє нові професійні та академічні права майбутнім фахівцям та сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної

системи вищої освіти в цілому», видало Наказ «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм» (Наказ МОН № 128 від 1 лютого 2021 р.) [7].

Згідно вказаного наказу, запровадження таких програм у ЗВО України визначено основними цілями:

- формування результатів навчання, спільних для групи спеціальностей, що належать до однієї або двох галузей знань на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти;

- сприяння здійсненню здобувачем освіти усвідомленого подальшого вибору спеціальності для продовження навчання.

Усі прийняті законодавчо-нормативні документи основною метою запровадження міждисциплінарних освітніх програм вважають підготовку фахівців, «...які спроможні розв'язувати комплексні проблеми в умовах невизначеності та забезпечувати подальший розвиток наукового знання» [10].

Стратегія розвитку вищої освіти України на 2021–2031 рр. вказує на актуальність запровадження міждисциплінарних освітніх програм у зв'язку з багатьма процесами, що стрімко відбуваються в Україні та світі: «Тенденція до неоіндустріалізації, впровадження концепції Індустрії 4.0, всепроникний розвиток ІТ-технологій, екологічні проблеми у найближчі 5–10 років змінять ландшафт найбільш затребуваних професій» [1]. Виклики майбутнього формують нове бачення професій майбутнього, фахівці з яких будуть затребуваними на ринку праці. Для ЗВО України будівельного профілю найбільш актуальними



Рис. 1. Направленість міждисциплінарних освітніх програм

Джерело: сформовано авторами на основі [1]

вже сьогодні є підготовка фахівців для технологій майбутнього, таких як:

- проєктувальник «розумного середовища»
- проєктувальник «розумних будівель»;
- програміст та аналітик даних (у галузі будівництва);
- архітектор територій;
- інженер-проєктувальник (у будівництві);
- фахівець з 3Ддруку (будівельних споруд).

Ці та інші професії віднесені до професій майбутнього, що додатково окреслено в Стратегії розвитку вищої освіти України на 2021–2030 рр. [1].

Для ЗВО будівельної галузі актуальними є також інші професії з вказаного списку, дотичні до спеціалізацій та напрямів будівельного профілю таких як:

- 192 Будівництво та цивільна інженерія;
- 132 Матеріалознавство;
- 133 Галузеве машинобудування;
- 101 Екологія;
- тощо.

А також економічних напрямів:

- 051 Економіка;
- 075 Маркетинг;
- 076 Економіка підприємницької діяльності;
- тощо.

На основі напрямів необхідно створювати міждисциплінарні програми по підготовці фахівців професій майбутнього (рис. 2). Зокрема, затребуваними на ринку праці стають фахівці з робототехніки у будівництві, розробники, диспетчери безпілотних апаратів для будівництва. Актуальною є програма підготовки сучасних екоаналітиків у будівництві, головними завданнями яких, як фахівців майбутнього, буде аналіз території споруди та якості ґрунтів перед початком будівництва, вивчення віддаленості від водойм, при-

родоохоронних заповідників та парків, а також підбір архітектурно-будівельних й оздоблювальних матеріалів (цегли, фарби і т.д.), що будуть приносити найменшу шкоду для зовнішнього середовища.

Не менш корисною для будівельної галузі є професія ресайклінг-дизайнера, яка сьогодні також у списку професій майбутнього. У сучасному світі сміття, у тому числі й будівельне сміття, є основним товаром для економіки замкнутого циклу. Розробка технологій переробки та використання сміття – важлива складова інноваційності економіки. Спеціалісти з ресайклінгу є важливими не тільки для сучасної екології, бо від них залежить майбутнє планети. Ефективна переробка відходів – це переробка в енергію. При організації процесів утилізації сміття все має бути не тільки екологічно, але й економічно. Тому ресайклінг-дизайнер, ресайклінг-технолог – це не тільки професійний еколог, який знає як краще переробити сміття, але і логіст та менеджер, бо аналізує шляхи транспортування відходів, розташування пунктів збору, зберігання та утилізації, тощо [11; 12]. Також це дизайнер, бо знає як і де все це можна застосувати. Інноваційні технології ресайклінгу – стабілізації ґрунту, холодного та гарячого ресайклінгу, зараз активно запроваджують при будівництві доріг, промислових підприємств, аеродромів та автостоянок, що робить надзвичайно актуальною розробку та введення нових міждисциплінарних освітніх програм для підготовки фахівців з ресайклінгу для будівельної галузі.

Концепт «розумний будинок» передбачає проєктування комфортного та безпечного житлового простору, який є повністю автоматизованим. Фахівці-розробники «розумних будинків» стануть достатньо затребуваними на ринку праці,

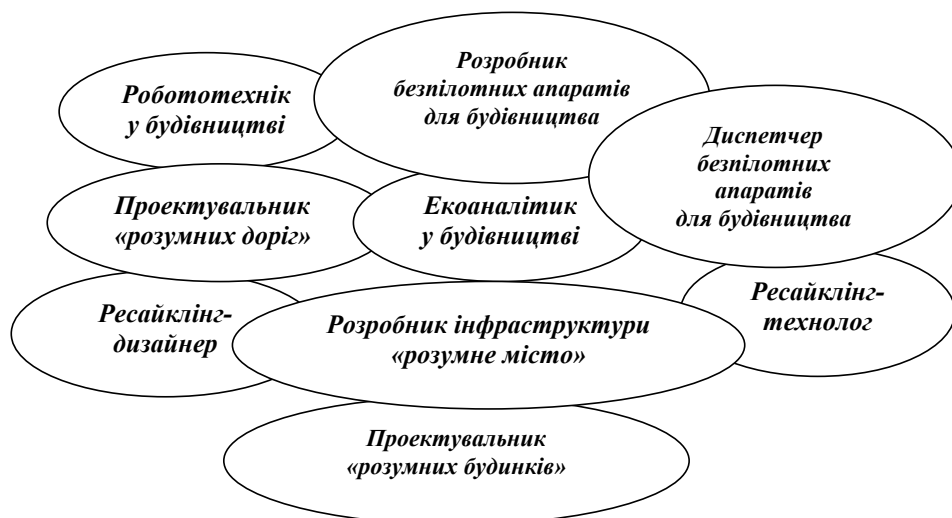


Рис. 2. Приклади міждисциплінарних програм для підготовки фахівців майбутнього у будівництві та міському господарстві

Джерело: складено авторами на основі [1]

попит на їхню професію тільки зростатиме. Подібні фахівці повинні вміти працювати з програмним забезпеченням, добре розумітися на клієнт-системах розумного будинку.

Фахівці з альтернативної енергетики також матимуть особливу затребуваність на сучасному українському ринку праці. Як відомо, у сфері відновлювальних джерел енергії (сонячна, вітрова, геотермальна енергія, біомаса, тощо), працюють фахівці з технічною освітою, що займаються саме розробками та виробництвом. Окремо працюють фахівці-маркетологи, які «просувають» виготовлену продукцію. Але, для більшості вказаних професій майбутнього сьогодні вже замало тільки технічної освіти. Фахівцям з технічного напрямку необхідні екологічні, економічні, юридичні та інші знання. Тому саме поєднання цілого «пучка знань», вмінь та компетентностей у міждисциплінарних освітніх програмах зробить фахівців з встановлення сонячних електростанцій та обслуговування сонячних батарей, інженерів з виробництва сонячних електростанцій, тощо, затребуваними на ринку праці. Для інноваційного розвитку ЗВО будівельної галузі напрям альтернативної енергетики, біоенергетика, яка об'єднує способи отримання енергії з відходів, біопалива з рослин, використання нетрадиційних видів палива, зокрема будівельного сміття є дуже перспективним. Саме ця міждисциплінарна галузь, на стику технічних, хімічних та біологічних, економічних наук має стати основою для розробки нових міждисциплінарних програм для ЗВО будівельного спрямування.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури (ПДАБА) при формуванні нових освітніх програм дотримується стратегічних напрямків розвитку Академії з урахуванням галузевої та регіональної специфіки будівельної галузі. Стратегія ПДАБА передбачає «...розвиток інноваційно-дослідницького, міждисциплінарного характеру навчання, органічного поєднання освітньої, наукової та інноваційної складових, а також урахування міждисциплінарних зв'язків у змісті та структурі освітніх компонентів задля забезпечення високої якості освітнього процесу

відповідно до стандартів вищої освіти, потреб суспільства та ринку праці» [13].

Роботодавцям стали, як ніколи раніше, потрібні девелопери – підприємці, що ініціюють та виконують повний цикл робіт, включно з фінансуванням робіт по проєкту та реалізацію створеного (покращеного) об'єкта.

У межах стратегічних напрямків розвитку Академії, в процесі визначення цілей та розробки програмних результатів було започатковано нову міждисциплінарну освітню програму «Девелопмент нерухомості» (рис. 3). Розробники програми провели попередню роботу, проаналізувавши нові освітні тенденції та освітні програми провідних вітчизняних ЗВО аналогічного профілю, зокрема Київського національного університету будівництва та архітектури. Освітньою програмою враховані фундаментальні зміни стратегічних цілей освіти, а також перехід до нової освітньої парадигми, що актуалізує відкриття міждисциплінарних освітніх програм.

Експерти у галузі девелопменту відзначають, що війна відчутно змінила ситуацію на ринку нерухомості в Україні. Після початку повномасштабної війни практично всі забудовники призупинили роботу, а деякі не відновили її й досі. За приблизними підрахунками в Україні вже зруйновано більше житлових будинків ніж було збудовано за останні 7 передвоєнних років. Через це, у 2022 році загальна площа введеного в експлуатацію житла становила на 38% менше, ніж у 2021 році. Але після завершення війни, коли треба буде відбудовувати житло, що було зруйноване через російські обстріли, девелопери очікують на стрімке зростання ринку. Для повоєнної відбудови будуть потрібні конкурентоспроможні, затребувані національним та міжнародним ринками праці, фахівці у напрямку девелопменту нерухомості.

На думку українського девелопера, доктора економічних наук В.Кредісова: «Ринок нерухомості отримав дуже потужний удар, і навіть похитнувся. Але він вистояв і на сьогоднішній день готовий рухатись далі. <...> Девелопери готують документальну сторону, для того, щоб

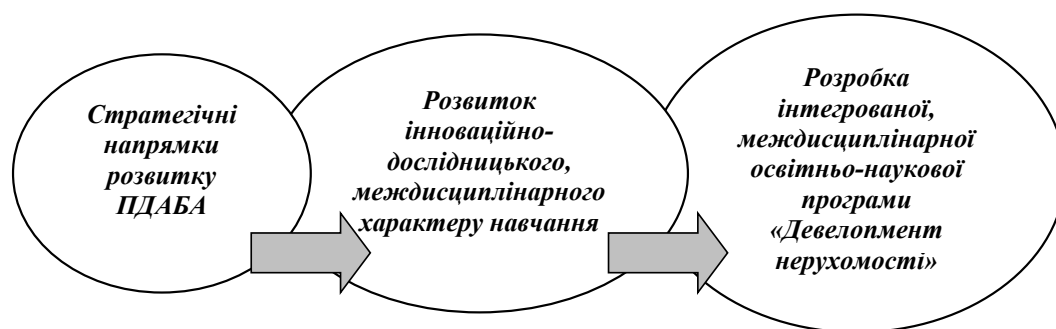


Рис. 3. Етапи розробки інтегрованої програми «Девелопмент нерухомості» в ПДАБА

Джерело: розроблено авторами

коли закінчиться війна, чи пауза якась настане, вони миттєво були провідниками бізнесу. <...> Девелопери очікують, що коли буде план Маршалла для України, то вони будуть провідниками цих процесів» [14].

На сьогодні попит на нерухомість на первинному ринку зберігається на рівні приблизно 10-20% від рівня 2021 року. Водночас фіксується зростання цін у сегментах економ та комфорт класу на 2,5% (в середньому по країні). Українські девелопери відчули дефіцит фінансових ресурсів і близько 60% забудовників призупинили будівництво. Головними стратегіями, які зараз використовують забудовники, стали: фокус на економ-сегменті, забезпечення об'єктів автономним енергоживленням та комфортними і безпечними бомбосховищами, створення локальних пунктів незламності та центрів психологічної реабілітації, а також залучення фінансування від міжнародних фондів [15; 16].

Навіть під час війни фахівці девелоперських кампаній представляють так би мовити «економічний фронт» України та працюють для того, щоб архітектурні концепції країни реалізовувалися на практиці. Так, найбільший забудовник, девелопер та виробник будматеріалів в Україні, компанія «Ковальська», що об'єднує понад 20 компаній у різних сегментах, має власне виробництво, успішно реалізовує проекти по всій Україні, інвестує у розвиток будівництва, однією з перших відновила роботи на об'єктах та заводах після повномасштабного вторгнення росії в Україну, а також стала партнером нового проекту відновлення української інфраструктури – Opova Foundation. На думку директора з маркетингу «Ковальська» В. Соболева маркетингові та бізнес-цілі компанії на сьогодні: «...коригуються, з огляду на обсяг ринку, інших чинників. Стратегічні цілі на рівні бізнесу чи департаменту маркетингу залишаються супер актуальними. Жодна мета з початком війни не втратила своєї актуальності. Парадоксально, але факт. Перегралося і змінилося все, що стосується тактики, стратегічні плани 2030 року стали ще більш актуальними» [17].

Згідно з прогнозом співзасновника та керуючого партнера компанії INSPI Development В. Семенцова, після перемоги структура українського первинного ринку нерухомості може радикально змінитися: «Війна стала найбільшим випробуванням на стійкість для українського бізнесу. І тому в девелоперських компаніях у найближчий час спостерігатимуться зміни в короткостроковому та довгостроковому бізнес-плануванні, розвитку тих чи інших форматів житла, використовуваних будівельних технологій та матеріалів» [16]. За словами експерта, після перемоги також слід очікувати появу на ринку нових іноземних гравців: як інвестицій-

них фондів, так і девелоперів та будівельних компаній.

Для забезпечення ринку праці України фахівцями, які будуть мати компетенції з маркетингу, аналізу, проектування, будівництва, управління та продажів, що відповідають світовим стандартам, ще у довоєнний період, на економічному факультеті ПДАБА було започатковано нову міждисциплінарну освітньо-наукову програму «Девелопмент нерухомості» в межах спеціальностей 075 «Маркетинг» та 192 «Будівництво та цивільна інженерія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, що дало можливість здійснювати підготовку конкурентоспроможних фахівців на високому рівні (рис. 4).

Дана освітня програма відповідає вимогам до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм, затвердженим Наказом МОН України від 01.02.2021 № 128. Згідно цього документу міждисциплінарна освітня (наукова) програма «...передбачає опанування знання, що знаходиться на межі галузей знань, спеціальностей та/або належить до кількох спеціальностей, які і визначають її предметну область» [7].

Девелопмент нерухомості розглядається науковцями, «...по-перше, як матеріальний процес якісного перетворення нерухомості, тобто як процеси будівництва/реконструкції об'єктів нерухомості, поєднані зі створенням чи принциповим збільшенням їх ринкової і соціальної вартості; по-друге, як управлінський процес, тобто відносини і процеси, пов'язані із створенням зі стадії ідеї або проекту готового об'єкта нерухомості, який би максимально відповідав вимогам споживчого ринку; по-третє, як вид підприємницької діяльності, спрямованої на отримання прибутку через реалізацію чи здачу в оренду готових об'єктів нерухомості. Беззаперечно, що результатом девелопменту є створення нового чи удосконалення існуючого об'єкта нерухомості, що задовольняє певні потреби споживачів (населення, бізнесу)» [18, с. 314].

Дана освітня програма відповідає вимогам до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм, затвердженим Наказом МОН України від 01.02.2021 № 128. Згідно цього документу міждисциплінарна освітня (наукова) програма «...передбачає опанування знання, що знаходиться на межі галузей знань, спеціальностей та/або належить до кількох спеціальностей, які і визначають її предметну область» [7].

Девелопмент нерухомості розглядається науковцями, «...по-перше, як матеріальний процес якісного перетворення нерухомості, тобто як процеси будівництва/реконструкції об'єктів нерухомості, поєднані зі створенням чи принциповим збільшенням їх ринкової і соціальної вартості; по-друге, як управлінський процес, тобто відно-

сини і процеси, пов'язані із створенням зі стадії ідеї або проекту готового об'єкта нерухомості, який би максимально відповідав вимогам споживчого ринку; по-третє, як вид підприємницької діяльності, спрямованої на отримання прибутку через реалізацію чи здачу в оренду готових об'єктів нерухомості. Беззаперечно, що результатом девелопменту є створення нового чи удосконалення існуючого об'єкта нерухомості, що задовольняє певні потреби споживачів (населення, бізнесу)» [18, с. 314]. Інтеграція повинна розглядатися не як суто механічне об'єднання галузей та спеціальностей, а як органічне проникнення однієї сфери знань в іншу. Подібне взаємопроникнення дозволяє отримати новий результат під час навчання шляхом формування цілісних та системних знань.

Аналіз аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм дозволив як об'єднати кращі практики навчального процесу при розробці інтегрованої програми, так й виокремити особливості та відмінні риси освітньої діяльності в межах програми, що надасть їй на ринку праці конкурентних переваг. У результаті комплексного аналізу було визначено, що подібної, дійсно унікальної, міждисциплінарної програми у межах двох спеціальностей 075 «Маркетинг» та 192 «Будівництво та цивільна інженерія», допоки не існує в ЗВО України.

В результаті опитування представників девелоперських, проектних організацій та установ, що займаються питаннями створення та реалізації об'єктів нерухомості, розвитку ринку нерухомого майна усіх форм власності було виявлено попит на ринку праці у фахівців з девелопменту нерухомості. Розробники міждисциплінарної освітньої програми провели аналіз потреб суспільства в освітніх послугах, змін попиту на окремі спеціальності й освітні програми та отримали листи від потенційних роботодавців щодо доцільності започаткування освітньо-наукової програми «Девелопмент нерухомості».

Девелопери не тільки підтримали проект, але й разом з розробниками позначили перспективи розвитку освітньої програми, основними з яких є актуалізація та активізація стратегічних напрямів розвитку ПДАБА [13], зокрема:

- розвиток інноваційно-дослідницького, міждисциплінарного характеру навчання;
- органічне поєднання освітньої, наукової та інноваційної складових;
- урахування міждисциплінарних зв'язків у змісті та структурі освітніх компонентів;
- розширення опцій індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів;
- наукові дослідження за участю здобувачів цієї освітньої програми;

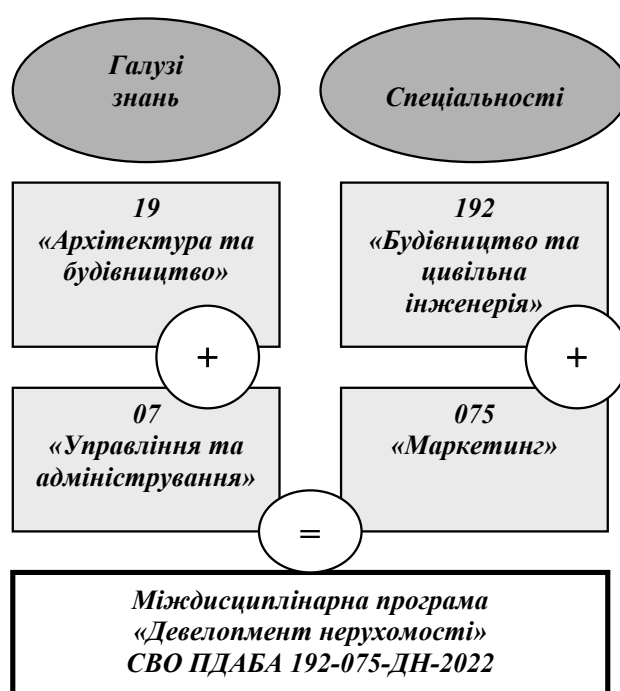


Рис. 4. Інтеграція галузей знань та спеціальностей в міждисциплінарній освітньо-науковій програмі «Девелопмент нерухомості»

Джерело: розроблено авторами

- започаткування елементів дуальної освіти; залучення професіоналів-практиків до проведення аудиторних занять, майстер-класів, зустрічей у форматі круглого столу, конференцій тощо;
- розширення числа потенційних роботодавців та взаємодія з ними на постійній основі;
- активізація міжнародних академічних та наукових обмінів викладачів та здобувачів ЗВО;
- створення (розробка) курсу «Девелопмент нерухомості» для викладачів та здобувачів ЗВО з отриманням сертифікату;
- сприяння співпраці ЗВО з бізнесом для формування замовлень на інноваційні дослідження та розробки;
- сприяння інтеграції ПДАБА у регіональну екосистему та кластери Індустрії 4.0 шляхом розробки адаптивної компетентнісно-орієнтованої компоненти з урахуванням регіональної спеціалізації.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Таким чином, фокус освітньої програми, її особливості та унікальність – це залучення фахівців будівельної сфери та практиків: маркетологів, економістів до розробки навчальних планів та проведення аудиторних занять. Як бачимо, в Україні навіть під час війни продовжують працювати девелоперські кампанії, які створюють унікальні концепції, знаходять нестандартні вирішення питань, пов'язаних з потребами повоєнної

відбудови не тільки комфортного, але і безпечного житла, з бомбосховищами, залучаючи архітекторів, дизайнерів, урбаністів та лідерів думок [19]. Але попит на фахівців-девелоперів тільки зростатиме у повоєнний період. Завдяки залученню фахівців-практиків буде можливим виконання основних цілей освітньої програми, таких як:

– врахування потреб ринку праці та перспектив галузевого розвитку при формуванні навчальних планів та розробці освітніх компонентів;

– здійснення навчання за логічно-пов'язаними освітніми компонентами, які дозволяють досягти програмних результатів навчання та забезпечити оволодіння випускниками освітньої програми компетентностей фахівця, який має необхідні теоретичні знання, володіє сучасним економічним мисленням та прикладними навичками для розв'язання складних завдань та проблем у сфері девелопменту нерухомості як на національному рівні, так і на міжнародному;

– забезпечення якості підготовки фахівців відповідної кваліфікації на основі прозорості, незалежної та об'єктивної оцінки результатів навчання.

Саме такий підхід дає можливість досягнення найважливішої мети освітньої програми – забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців у напрямку девелопменту нерухомості через надання здобувачам якісних сучасних знань та практичних навичок із реалізації всіх етапів девелоперського проекту, починаючи з розробки маркетингової стратегії до продажу суб'єктів різних форм власності, що дозволить швидко відбудувати повоєнну Україну, ефективно вирішувати складні фахові завдання в процесі господарської, дослідницько-інноваційної діяльності в умовах мінливого бізнес-середовища з урахуванням особливостей функціонування будівельної галузі.

Окремо відзначимо популярність нової міждисциплінарної освітньо-наукової програми «Девелопмент нерухомості» [20] серед вступників ПДАБА. У 2022 році на перший курс було зараховано 47 студентів денної форми навчання, а цього року – 38 студентів (не є остаточною кількістю, оскільки прийом документів відбувається декількома хвилями до кінця листопада 2023 року).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 pp. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 14.08.2023).
2. Гусев В. О. Підтримка інноваційного розвитку національної економіки сферою вищої освіти. *Державне управління: теорія та практика*. 2006. № 1. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-%20txts/GALUZEVE/06gvosvo.pdf> (дата звернення: 14.08.2023).
3. Климова Г. П. Інноваційний розвиток вищої освіти України: методологічний аспект аналізу. *Право та інноваційне суспільство*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2013_1_10 (дата звернення: 14.08.2023).
4. Колот А.М. Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності. *Соціальна економіка*. 2014. № 1-2. С. 76–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2014_1-2_15 (дата звернення: 14.08.2023).
5. Шкура І., Шулик Ю. Зарубіжний досвід упровадження міждисциплінарних освітніх програм та можливості його застосування в Україні. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 2. С. 114–127.
6. Бабенко В. А., Євсєєва Г. П. Запровадження міждисциплінарних освітніх програм як стратегічний напрям інноваційності ЗВО будівельного профілю. *Педагогічні студії з підготовки будівельно-архітектурних фахівців: дидактичний та виховний аспекти* : колективна монографія / за заг. ред. Г. П. Євсєєвої, Г. І. Лисенко. Дніпро : ПДАБА, 2022. С. 472–482.
7. Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм. Наказ МОН України №128 від 01.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-21#Text> (дата звернення: 17.08.2023).
8. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Закон України від 18.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text> (дата звернення: 17.08.2023).
9. Про унесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти. Наказ МОН України № 584 від 30.04.20. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/2020-method-rekomendacziyi.docx (дата звернення: 19.08.2023).
10. Міністерством освіти і науки України розроблено та затверджено вимоги до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-rozrobilo-vimogi-do-mizhdisciplinarnih-osvitnih-naukovih-program-vishoyi-osviti> (дата звернення: 19.08.2023).
11. Матеріали дорожні, виготовлені за технологією холодного ресайклінгу. Технічні умови. ДСТУ 8976:2020. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=89324 (дата звернення: 19.08.2023).
12. Настанова з улаштування шарів дорожнього одягу за технологією холодного ресайклінгу. ДСТУ 8978:2020. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=89326 (дата звернення: 19.08.2023).
13. Стратегія розвитку Придніпровської державної академії будівництва та архітектури на 2020-2025 роки. URL: <http://pgasa.dp.ua/academy/official-inform-main-documents/> (дата звернення: 20.08.2023).
14. Як змінився ринок нерухомості та запити українців під час війни: інтерв'ю із українським девелопером Вячеславом Кредісовим. URL: <https://ua.news.ua/money/kak-uzmenylsya-rynok-nedvyzhymosty-u-zaprosy-ukrayntsev-vo-vremya-vojny> (дата звернення: 20.08.2023).

15. Стратегії девелоперів на ринку нерухомості України в умовах війни. URL: <https://www.zagorodna.com/uk/statti/strategiji-developeriv-na-rinku-neruhomosti-ukrajini-v-umovah-viyni.html> (дата звернення: 30.08.2023).

16. Гончаренко Ю. Ринок первинної нерухомості: Як зміниться український девелопмент через війну. URL: <https://dengi.ua/ua/realty/6833857-rynok-pervichnoj-nedvizhimosti-kak-izmenitsya-ukrainskij-development-iz-za-vojny> (дата звернення: 30.08.2023).

17. Ліфіренко К. Якою має бути стратегія для нерухомості в умовах війни? СМО «Ковальська» про розвиток девелопменту та чесний маркетинг. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/kakoj-dolzna-byt-strategiya-nedvizhimosti-v-usloviyah-vojny-smo-kovalskaya-o-razvitii-developmenta-i-chestnom-marketinge/> (дата звернення: 30.08.2023).

18. Фісуненко П., Морозова Є. Сучасні маркетингові підходи в девелопменті нерухомості в Україні. *XIX ISPC «Innovative Technologies in Construction, Civil Engineering and Architecture»*, September 19-22, 2021. P. 313–315.

19. Бляхарський Я. С. «Девелопмент нерухомості» та «девелоперська діяльність»: зіставлення понять та їхні характерні ознаки. *Університетські наукові записки*. 2018. № 2. С. 111–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2018_2_12 (дата звернення: 01.09.2023).

20. Освітні програми ПДАБА магістерського рівня за освітньо-науковою програмою. URL: <https://pgasa.dp.ua/hr-2/e-doc/osvitni-programi/> (дата звернення: 01.09.2023).

REFERENCES

1. Stratehiiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2021–2031 rr. [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021–2031]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (accessed 14.08.2023).

2. Husiev V. O. (2006) Pidtrymka innovatsiinoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky sferoiu vyshchoi osvity [Support of innovative development of the national economy in the field of higher education]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, no. 1. Available at: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-%20txts/GALUZEVE/06gvosvo.pdf> (accessed 14.08.2023).

3. Klymova H. P. (2013) Innovatsiinyi rozvytok vyshchoi osvity Ukrainy: metodolohichniy aspekt analizu [Innovative development of higher education in Ukraine: methodological aspect of the analysis]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*, no. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2013_1_10 (accessed 14.08.2023).

4. Kolot A. M. (2014) Mizhdystsyplinaryni pidkhid yak dominanta rozvytku ekonomichnoi nauky ta osvitnoi diialnosti [An interdisciplinary approach as a dominant factor in the development of economic science and educational activity]. *Sotsialna ekonomika*, no. 1–2, pp. 76–83. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2014_1-2_15 (accessed 14.08.2023).

5. Shkura I., Shulyk Yu. (2020) Zarubizhnyi dosvid uprovozhdzhennia mizhdystsyplinarynykh osvitnikh program ta mozhlyvosti yoho zastosuvannia v Ukraini [Foreign experience of implementation of interdisciplinary educational programs and possibilities of its application in Ukraine]. *Naukovy zapisky BDPU. Serii: Pedagogichni nauky*, vol. 2, pp. 114–127.

6. Babenko V. A., Yevsieieva H. P. (2022) Zaprovozhdzhennia mizhdystsyplinarynykh osvitnikh program yak stratehichnyi napriam innovatsiinosti ZVO budivelnoho profiliiu [Introduction of interdisciplinary educational programs as a strategic direction of innovativeness of higher educational institutions of the construction profile] *Pedagogichni studii z pidhotovky budivelno-arkhitekturnykh fakhivtsiv: dydaktychni ta vykhovnyi aspekty : kolektyvna monohrafiia*. Dnipro : PDABA, pp. 472–482.

7. Pro zatverdzhennia Vymoh do mizhdystsyplinarynykh osvitnikh (naukovykh) program. Nakaz MON Ukrainy № 128 vid 01.02.2021 [On approval of Requirements for interdisciplinary educational (scientific) programs. Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine No. 128 dated February 1, 2021]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-21#Text> (accessed 17.08.2023).

8. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vdoskonalennia osvitnoi diialnosti u sferi vyshchoi osvity. Zakon Ukrainy vid 18.12.2019 [On making changes to some laws of Ukraine regarding the improvement of educational activities in the field of higher education. Law of Ukraine dated 18.12.2019]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text> (data zvernennia 17.08.2023).

9. Pro unesennia zmin do Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity. Nakaz MON Ukrainy №584 vid 30.04.20 [On making changes to the Methodological recommendations on the development of higher education standards. Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine No. 584 dated 04.30.2020]. Available at: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/2020-metod-rekomendacziyi.docx (accessed 19.08.2023).

10. Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy rozrobleno ta zatverdzheno vymohy do mizhdystsyplinarynykh osvitnikh (naukovykh) program vyshchoi osvity [he Ministry of Education and Science of Ukraine developed and approved requirements for interdisciplinary educational (scientific) programs of higher education]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-rozrobilo-vimogi-do-mizhdisciplinarnih-osvitnih-naukovih-program-vishoyi-osviti> (accessed 19.08.2023).

11. Materialy dorozhni, vyhotovleni za tekhnolohiieiu kholodnoho resaiklinhu. Tekhnichni umovy. DSTU 8976:2020 [Road materials manufactured using cold recycling technology. Specifications. DSTU 8976:2020]. Available at: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=89324 (accessed 19.08.2023).

12. Nastanova z ulashtuvannia shariv dorozhnoho odiahu za tekhnolohiieiu kholodnoho resaiklinhu. DSTU 8978:2020 [Instruction on arranging layers of road clothing using cold recycling technology. DSTU 8978:2020]. Available at: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=89326 (accessed 19.08.2023).

13. Stratehiiia rozvytku Prydniprovskoi derzhavnoi akademii budivnytstva ta arkhitektury na 2020–2025 roky [Development strategy of the Dnipro State Academy of Construction and Architecture for 2020–2025]. Available at: <https://pgasa.dp.ua/academy/official-inform/main-documents/> (accessed 20.08.2023).

14. Yak zminyvsia rynek nerukhomosti ta zapyty ukraintsiv pid chas viiny: interviiu iz ukrainskym developerom Viacheslavom Kredisovym [How the real estate market and requests of Ukrainians changed during the war: an interview with Ukrainian developer Vyacheslav Kredisov]. Available at: <https://ua.news.ua/money/kak-izmenylsya-rynok-nedvyzhymosty-y-zaprosy-ukrayntsev-vo-vremya-voyny> (accessed 20.08.2023).

15. Stratehii developeriv na rynku nerukhomosti Ukrainy v umovakh viiny [Strategies of developers in the real estate market of Ukraine in the conditions of war]. Available at: <https://www.zagorodna.com/uk/statti/strategiji-developeriv-na-rynku-nerukhomosti-ukrajini-v-umovah-viyni.html> (accessed 30.08.2023).

16. Honcharenko Yu. Rynek pervynnoi nerukhomosti: Yak zminytsia ukrainskyi development cherez viinu [The primary real estate market: How Ukrainian development will change due to the war]. Available at: <https://dengi.ua/ua/realty/6833857-rynok-pervichnoj-nedvizhimosti-kak-izmenitsya-ukrainskij-development-iz-za-voyny> (accessed 30.08.2023).

17. Lifyrenko K. Yakoiu maie buty stratehiiia dlia nerukhomosti v umovakh viiny? [What should be the strategy for real estate in wartime?]. SMO «Kovalska» pro rozvytok developmentu ta chesnyi marketynh. Available at: <https://web-promo.ua.ua/blog/kakoj-dolzha-byt-strategiya-nedvizhimosti-v-usloviyah-voyny-smo-kovalskaya-o-razvittii-developmenta-i-chestnom-marketinge/> (accessed 30.08.2023).

18. Fisunen P., Morozova Ye. (2021) Suchasni marketynhovi pidkhody v developmenti nerukhomosti v Ukraini [Modern marketing approaches in real estate development in Ukraine]. *XIX ISPC "Innovative Technologies in Construction, Civil Engineering and Architecture"*, pp. 313-315.

19. Bliakharskyi Ya. S. (2018) «Development nerukhomosti» ta «developerska diialnist»: zistavlennia poniat ta yikhni kharakterni oznaky ["Real estate development" and "development activity": comparison of concepts and their characteristic features]. *Universytetski naukovy zapysky*, no. 2, pp. 111–124. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2018_2_12 (accessed 01.09.2023).

20. Osvitni prohramy PDABA mahisterskoho rivnia za osvitno-naukovoio prohramoio [Educational programs of PDABA at the master's level according to the educational and scientific program]. Available at: <https://pgasa.dp.ua/hp-2/e-doc/osvitni-prohrami/> (accessed 01.09.2023).

Galina Yevsieieva, Pavlo Fisunen, Valentyna Babenko, Oksana Herasymova, Pridniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture. Implementation of interdisciplinary educational and scientific programs as an important factor in the training of competitive promotion specialists.

Annotation. The purpose of the article is to study the problem of increasing the competitiveness of the higher education system of Ukraine in modern conditions of economic globalization. **Methodology of research.** The achievement of the set goal was achieved thanks to the use of the following research methods: analysis of retrospective development, tracking of changes, normative analysis, systematic approach, forecasting. **Findings.** It is shown that the competitive position of the state depends on important factors of its innovative development, including the introduction of the latest technologies and an interdisciplinary approach in the higher education system, which is reflected in all spheres of socio-economic life. The trends towards mass higher education observed in Ukraine during the last decades (when a significant share of the population already had or received higher education) did not strengthen the country's position in the rankings of the world's countries with the best higher education systems. Modern higher education in Ukraine is only a reflection of those negative processes that have developed in the country's economy. Preservation of the export-raw materials orientation of the economy and a small number of existing high-tech industries do not guarantee employment for future specialists with higher education. The state support provided by the Ministry of Education and Science of Ukraine to natural, engineering, and technological areas of higher education, as a basis for the development of the real sector of the country's economy, does not give positive results and does not contribute to innovative processes in higher education of Ukraine. In view of this, disproportions in the training of specialists, according to the strategic goals of the state program to support the relevant areas of higher education, can be overcome only under the condition of priority development and introduction of new interdisciplinary educational programs that will combine the development of new abilities in students and at the same time provide them with specialized knowledge and skills within the chosen profession. Integrated educational programs are becoming a global trend of the future, they provide specialists with opportunities for a comprehensive, holistic and deeper study of objects, develop critical thinking skills. The rapid pace of development of the pre-war economy of Ukraine, especially the construction industry, required the synchronization of the problems of progress and the labor market. **Practical value.** That is why the training of specialists who fully meet the strict criteria of employers has become relevant. In conditions where the freedom and responsibility of the students themselves in shaping their individual educational trajectory is becoming more and more important, the widespread introduction of modern interdisciplinary educational programs in higher education institutions of Ukraine will be a guarantee against disparities in the development of higher education, an anti-crisis tool and the main factor of its innovation.

Keywords: higher education, training of specialists, educational programs, interdisciplinarity, employer, development, construction industry.